

راهکارهای طراحی در مجاورت محوطه‌های تاریخی

موردپژوهی: طراحی در حریم منظری قلعه اردشیر و قلعه دختر

یاسمن غلامی^۳

مرتضی ادیب^۱

استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهیدبهشتی

مریم یوسفی^۲

دریافت: ۱۷ شهریور ۱۳۹۹
پذیرش: ۳۰ شهریور ۱۳۹۹
(صفحه ۱۰۳-۸۳)

کلیدواژگان: حریم حفاظتی، اهداف حفاظتی، حفاظت پایدار، احیای میراث فرهنگی، کرمان.

چکیده

مسئولان نگهداری عناصر میراثی و محوطه‌های تاریخی، به‌منظور هماهنگی با زمان و جامعه معاصر و در نتیجه تداوم نظام پویایی‌شان، ناگزیر به پذیرش و انجام تغییرات و رشد در ساختارهای آن‌ها هستند. در این مورد مسئله اساسی چگونگی نمود، همسازي، و تعامل این ساختارها و فضاهای جدید در مجاورت محوطه‌های تاریخی و میراثی موجود خواهد بود.

محوطه تاریخی قلعه اردشیر و قلعه دختر از جمله سایت‌های باستانی و تاریخی ارزشمند کرمان هستند که قوانین کلی و مبهم و تعریف حریم متعدد نه تنها نتوانسته از توسعه در اطراف آن‌ها جلوگیری کند، بلکه باعث تبدیل محیط اطراف آن‌ها به محیطی ناامن و نامطلوب از نظر شهری و اجتماعی شده و منطقه را با چالش‌های حفاظتی روبه‌رو کرده است. بر این مبنای در این مقاله سعی شده است راهکارهای طراحی به‌منظور احیای محیطی و ایجاد فضای مناسب و کارآمد شهری در حریم منظری این آثار تاریخی عرضه شود.

روش کار در این مقاله متکی بر مطالعه تطبیقی قوانین موجود با ضوابط بین‌المللی، ملی، و پروژه‌های حفاظتی، برای درک بهتر ضوابط دارای ابهام حریم منظری قلعه اردشیر است. از حاصل این مطالعه، اهداف

حفاظتی حریم منظری بازتعریف شده‌اند. سپس، با در نظر گرفتن اهداف حفاظتی تعریف‌شده، راهکارهای طراحی در حریم منظری تعدادی پروژه در سایر کشورها به‌منظور پاسخ‌گویی به اهداف مشابه استخراج شده‌اند. در نهایت، راهکارهای طراحی در حریم منظری قلعه اردشیر و قلعه دختر برای ایجاد تغییری مثبت در خدمت حفاظت و احیای پایدار عرضه شده است.

نتایج برآمده از این پژوهش، علاوه بر آنکه شامل راهکارهای اصلی طراحی برای پاسخ‌گویی به اهداف حفاظتی محوطه تاریخی قلعه اردشیر و قلعه دختر هستند، می‌توانند راهنمایی برای طراحی در مجاورت محوطه‌های تاریخی با اهداف حفاظتی مشابه باشند. همچنین چارچوب این پژوهش می‌تواند در سایر مطالعات پیش از طراحی اتخاذ گردد.

مقدمه

شهر و فضای شهری به‌مثابه نظامی پویا و زنده است که تداوم پویایی آن به‌واسطه هماهنگی با زمان، نیازهای جدید، و ظهور فضاهای جدید اتفاق می‌افتد. در واقع شهر محصول دوره‌های تاریخی متعدد

۱. نویسنده مسئول

M.Adib@sbu.ac.ir

۲. کارشناس ارشد معماری منظر،

دانشگاه شهید بهشتی

yousefi.mary@gmail.com

۳. دانشجوی دکتری معماری، دانشگاه

صنعتی جورجیا

Gholami.yasaman@gatech.

edu

پرسش‌های تحقیق

۱. اهداف تعریف حریم‌های حفاظتی در مورد محوطه‌های تاریخی بر اساس اسناد بین‌المللی و معتبر چیست؟
۲. راهکارهای طراحی پروژه‌های حفاظتی موفق در پاسخ‌گویی به اهداف حفاظتی چگونه است؟
۳. حفاظت تاریخی چگونه هم‌زمان با احیای محوطه‌های تاریخی امکان می‌یابد؟

۴. نک: یلدا شاه تیموری و حامد مظاهریان، «رهنمودهای طراحی برای ساختارهای جدید در زمینه تاریخی».
۵. نک: پیروز حناچی و محمود پورسراجیان، احیای بافت شهری تاریخی با رویکرد مشارکت.
۶. نک: رضا ابویی و نسیم جعفری قوام‌آبادی، «نما، سیمای بافت تاریخی و منظر فضای عمومی در قوانین ملی، ضوابط و مقررات محلی و وظایف مدیریت شهری».
۷. نک: جوانمردی، کومار و بهمن احمدی و سیدعلیرضا هاشمی، «تحلیل موانع تحقق ضوابط ارتفاعی حریمی منظری در بافت‌های تاریخی».
۸. نک: حناچی، و پورسراجیان، همان.
۹. نک: جوانمردی و احمدی و هاشمی، همان.

است که دوران معاصر نیز، با ساختارهای منحصربه‌فرد خود، بخشی از این روند میراثی را تشکیل خواهد داد. بر این مبنا، شهرها و زمینه‌های تاریخی نیز، برای هماهنگی با نیازهای جامعه معاصر، به تغییرات و رشد در ساختارهایشان نیاز دارند^۴. بدین ترتیب، تعریف فضاها و ساختارهای جدید در محوطه‌های تاریخی به‌منظور رفع و حل نیازها و چالش‌ها در ابعاد گوناگون شکل می‌گیرد. در این خصوص، توجه به چگونگی نمود این ساختارها و فضاهای جدید در مجاورت ساختارهای تاریخی و میراثی موجود و نحوه همسازي و تعامل صحیح با آن‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در این زمینه یکی از اصلی‌ترین چالش‌های حفاظتی در برخی کشورها و به‌طور خاص ایران، بی‌بهرگی و دور از توجه بودن محوطه‌های تاریخی و زوال حاصل از آن است^۵. بررسی سیر حفاظتی میراث فرهنگی در کشور نشان می‌دهد که یکی از عوامل این بی‌بهرگی وجود برخی اشکالات در قوانین، بندها، و تبصره‌های میراث فرهنگی است که موجب ایجاد اختلاف و دوگانگی در درک مفهوم ایجاد تغییر در بافت‌های تاریخی و هماهنگی با نیازهای روز شده است^۶. بدیهی است که اشکال در قوانین حفاظتی تنها یکی از دلایل زیرساختی زوال و بی‌بهرگی آثار تاریخی است. بی‌بهرگی این آثار در ایران متأثر از عوامل دیگر از جمله مسائل اقتصادی، فرهنگی، و اجتماعی نیز هست که چگونگی این تأثیر و حل چالش‌های مربوط به آن نیازمند مطالعات مجزا، جامع، و دقیق است. یکی از مشکلات قوانین میراث فرهنگی را کلی و مبهم بودن این قوانین در حوزه حفاظتی و بخصوص تعریف حریم ابنیه تاریخی می‌دانند. تا آنجا که عدم شفافیت این قوانین درک صحیح از آن‌ها را چنان دشوار می‌کند که در بسیاری مواقع کارشناسان نیز برداشت نادرستی از آن می‌کنند^۷. بر این اساس، درحقیقت، اگرچه حفاظت میراث فرهنگی و طبیعی سودی همه‌جانبه در بر دارد و ماهیتاً در شرایط برد-باخت نیست، در برخی موارد، به‌دلیل راهکارهای بیش از حد محافظه‌کارانه، اهداف محافظت به انحراف کشیده می‌شود و با منافع مردم منافات می‌یابد. بدین ترتیب بی‌بهرگی حاصل از این قوانین موجب نافرجام ماندن امر حفاظت می‌شود^۸. بر همین اساس تلقی اکثر مردم از حریم آثار تاریخی نوعی محدودیت است و سازمان میراث فرهنگی را مجری حریم‌گذاری و در مقابل خود می‌بینند^۹.

این در حالی است که ماهیت حریم و ضوابط آن برای آسایش انسان (چه

اگرچه شرایط محافظتی در بسیاری از محوطه‌ها و سایت‌های تاریخی و باستانی ایران حاکی از آن هستند که اهداف محافظتی، به دلیل بی‌توجهی به مشارکت مردم و انطباق نامطلوب این مقررات با ویژگی‌های عناصر بافت، در ضوابط ملاک عمل فعلی، به‌طور کامل تحقق نیافته است. از این‌رو بسیاری از این ضوابط ناکارآمد هستند، که، از یک طرف، بی‌توجهی به آن‌ها باعث کاهش ارزش میراث تاریخی شده و از دیگر سو، توجه به این ضوابط، که بیشتر جنبه بازدارندگی و ممانعت از ساخت‌وساز را به دنبال دارند، روند بهسازی و نوسازی بافت و مشارکت مردم را به‌طور جدی با محدودیت مواجه کرده و در پی آن فرسودگی بافت تاریخی افزایش یافته است.^{۱۴} از این‌رو، برای بسیاری از افرادی که در شهرهای تاریخی و در مقیاس کوچک‌تر در عرصه و حریم آثار تاریخی به‌ویژه محوطه‌ها و تپه‌های باستانی زندگی می‌کنند، اهمیت حفاظت از آثار تاریخی در تضاد با کیفیت زندگی آن‌هاست؛ درحالی‌که این دقیقاً نقض قوانین حفاظتی میراث فرهنگی و تاریخی است.^{۱۵}

بدین ترتیب، به دلیل دشواری‌ها و نیز منافاتی که برخی از قوانین حفاظتی موجود در ایران با زندگی امروز دارند، نیاز به بازنگری و تدقیق این قوانین و تطبیق این قوانین با قوانین جهانی به‌وضوح احساس می‌شود.^{۱۶}

یکی از روش‌های مورد استفاده، به‌منظور بهبود و بازنگری در قوانین میراثی، مطالعه و تطبیق ضوابط و مقررات دچار ابهام با اسناد و قوانین بین‌المللی و به‌روز است. در این خصوص، روش‌های متفاوتی برای عرضه راهکارهای قابل‌اطمینان به‌منظور همسازی با قوانین و چالش‌های حفاظتی و میراثی وجود دارد که یکی از آن‌ها بهره‌گیری از استراتژی‌های به‌کاررفته در پروژه‌های مشابه حفاظتی است. این راهکارها که مرحله آزمون و خطا را با موفقیت سپری کرده‌اند، می‌توانند یک پایه مطمئن و معتبر تصمیم‌گیری به‌منظور هماهنگی کامل با

فردی و چه جمعی) و ارتقای کیفیت زندگی شکل می‌گیرد. لازمه این ارتقا ارتباط مردم با ارزش‌های آثار تاریخی است؛ که این موضوع در گرو حفاظت پایدار آثار تاریخی است.^{۱۷} در این راستا، در بسیاری از قوانین و منشورهای بین‌المللی بر لزوم هماهنگی مناطق و محوطه‌های تاریخی با نیازهای جدید و گذر زمان به‌منظور ایجاد تعامل و پایداری در حفاظت تأکید شده است. درحقیقت ایجاد شرایط برد-برد حفاظتی مستلزم مدیریت هوشمندانه امور برای ایجاد شرایط پایدار است. در نظام‌های فکری ناظر بر مباحث مربوط به میراث فرهنگی در سطح جهانی برای جبران منافع محیطی، اجتماعی، و اقتصادی، که از طریق قوانین محدودکننده ثبت آثار تاریخی از دست رفته‌اند، بر ایجاد سازوکار حمایتی تأکید می‌شود.^{۱۸}

به‌طور مثال، در منشور حفاظت از شهرهای تاریخی و مناطق شهری ایکوموس اشاره شده است که مداخلات در یک شهر یا منطقه شهری تاریخی مستلزم احتیاط، یک رهیافت سیستماتیک، و انضباط عمل است؛ درعین‌حال ضروری است که از سخت‌گیری و نداشتن انعطاف پرهیز شود و مشکلات ویژه هر مورد خاص جداگانه بررسی و در نظر گرفته شود.^{۱۹} علاوه بر این و مطابق با منشور مراقبت از شهرها و مناطق تاریخی ایالات متحده^{۲۰}، هنگامی که ساخت بناهای جدید یا سازگار کردن بناهای موجود ضرورت می‌یابند، از عرضه طرح‌های متناسب معاصر که با محیط اطراف نیز هماهنگ باشند نباید جلوگیری کرد؛ زیرا این بناهای افزوده‌شده، چنانچه به طرز مناسبی طراحی شده باشند، یک محدوده تاریخی را پرمایه می‌کنند و روح تازه‌ای در آن می‌دمند و به همین ترتیب موجب تداوم فرهنگی در جامعه می‌شوند.^{۲۱} همچنین، بر اساس بیانیه شیان (۲۰۰۵)، تغییر شکل محیط‌های پیرامون ساختارها، محوطه‌ها و مناطق میراث روندی مستمر است که باید دائماً کنترل و مدیریت شود و مدیریت این تغییر مستلزم پیشگیری و ممانعت از ایجاد تغییرات نیست.^{۲۲}

۱۰. نک: همان.

۱۱. حناچی، و پورسراجیان، همان.
12. ICOMOS, U. Charters for The Conservation of Historic Towns and Urban Areas, Washington Charter- 1987
13. Committee of Historic Towns US (ICOMOS). A Preservation Charter for the Historic Towns and Areas of the United State of America, 1992

۱۴. نک: احمد پیرزاد و ساشا ریاحی مقدم، درآمدی بر روند مطالعه و حفاظت میراث معماری (بناها و بافت‌های فرهنگی، تاریخی).

۱۵. نک: همان؛

Committees, I. XI, "AN DECLARATION ON THE CONSERVATION OF THE SETTING OF HERITAGE STRUCTURES".

۱۶. نک: مظفر عباس‌زاده و الهام میرزایی، «بازنگری در ضوابط حریم آثار تاریخی، تلاشی برای دستیابی به حفاظت و توسعه پایدار در بافت‌های تاریخی شهری».

۱۷. نک: علی هژبری، «داستان عرصه و حریم آثار باستانی چیست؟ قوانین بازنگری شوند».

۱۸. نک: همان.

۱. روش کار

روش کار در این مقاله متکی بر مطالعه تطبیقی قوانین میراثی و پروژه‌های حفاظتی است. به این منظور، پس از شناسایی علل تعریف، چالش‌های حفاظتی و ضوابط میراثی در حریم منظری قلعه دختر و قلعه اردشیر شناسایی می‌شوند. سپس، به‌منظور درک صحیح و دقیق ضوابط حفاظتی محدوده مورد نظر، به‌منزله چالش اصلی طراحی در حریم منظری پروژه، این ضوابط در مطالعه تطبیقی با ۸ سند معتبر بین‌المللی و ۱۳ سند ملی قرار گرفته و بر این مبنا بازتعریف و تدقیق شده‌اند. پس از آن، بر مبنای چالش‌ها و اهداف حفاظتی تدقیق و راهکارهای طراحی در حریم منظری ۱۵ پروژه بین‌المللی با اهداف و چالش‌های مشابه استخراج شده است. در نهایت، این راهکارها جمع‌بندی و به‌منظور استفاده در حریم منظری قلعه اردشیر و قلعه دختر برای ایجاد تغییری مثبت در خدمت حفاظت و احیای پایدار عرضه شده‌اند (ت ۱).

۱.۱. معرفی پروژه مورد نظر در حریم منظری قلعه اردشیر و قلعه دختر

همان‌گونه که در مقدمه توضیح داده شد، اساس تعریف فضاها و ساختارهای جدید در محوطه‌های تاریخی و میراثی رفع و حل نیازها و چالش‌هایی است که با مرور زمان در محوطه میراثی شکل گرفته‌اند. محوطه تاریخی قلعه اردشیر و قلعه دختر نیز مانند بسیاری از سایت‌های تاریخی و باستانی متحمل چالش‌های بسیار برآمده از تغییرات ساختاری در شهر، با توجه به تغییرات زمان، هستند. اساسی‌ترین چالش‌های موجود در منطقه شامل رها شدن سایت، فقدان ارتباط آثار تاریخی با مجموعه شهر و در نتیجه آسیب‌پذیر بودن مجموعه آثار میراث فرهنگی، وجود بافت مسکونی ناهمگن، نامتوازن و حتی غیرقانونی در اطراف مجموعه، امنیت پایین سایت، و وجود رفتارهای ناهنجار است. بر این مبنا، پروژه احیای حریم منظری

سایت پروژه، اقلیم، و فرهنگ منطقه باشند.

از آنجاکه عوامل مورد توجه در طراحی ساختارهای جدید در حریم تاریخی و فرهنگی، به دلیل تفاوت در زمینه و ویژگی‌های ملموس و ناملموس همه آثار تاریخی و فرهنگی، ثابت نیستند، عرضه راهکارهای دقیق و قابل استفاده برای همه ساختارهای جدید و زمینه‌های تاریخی تقریباً امری غیرممکن است.^{۱۹} بر همین اساس، در پژوهش پیش رو راهکارهای طراحی در حریم منظری قلعه اردشیر و قلعه دختر کرمان در راستای به تعادل رساندن چالش‌ها و دستاوردهای یک پروژه گردشگری با اهداف مشخص و تعریف شده بیان شده است. این راهکارها و مسیر دستیابی به آن‌ها می‌توانند به‌صورت راهنمایی برای طراحی و برنامه‌ریزی پیش از طراحی در پروژه‌های مشابه میراثی استفاده شوند.

۱۹. نک: شاه تیموری و مظاهریان، همان.

ت ۱. دی‌گرام روش پژوهش، تدوین: نگارندگان.

قلعه اردشیر و قلعه دختر با عنوان «پارک گردشگری کرمان» با چشم‌انداز زیر و به‌منظور حل چالش‌های موجود در سایت، با تأیید شهرداری و سازمان میراث فرهنگی کرمان تعریف شده است:

«پارک گردشگری کرمان، به‌عنوان منظری فرهنگی، تاریخی، طبیعی، و گردشگری، ضمن ارتقا و حفظ هویت فرهنگی و تاریخی و نیز ارتقا و احیای هویت زیست‌محیطی محدوده پروژه و محیط پیرامون آن، با حفظ یکپارچگی خود، با زنده‌سازی محیط شهری، افزایش امنیت، و ایجاد حس تعلق عامل افزایش رضایت اجتماعی و با جذب گردشگر و ایجاد اشتغال به‌عنوان پروژه‌ای ملی و فرا منطقه‌ای عامل رونق اقتصادی در شهر کرمان و در جامعه محلی خواهد بود.»

این پروژه در زمینی به مساحت تقریبی ۱۱۰ هکتار در شرق شهر کرمان تعریف شده است که از شرق به جاده کمربندی و پارک جنگلی قائم و از غرب به کوه پاخان ختم می‌شود. این سایت، از یک سو، دارای ویژگی‌های منحصر به فردی از نظر فرم زمین، ویژگی‌های توپوگرافی، خاک و پوشش گیاهی، زمین‌های بکر، و کوه‌های طبیعی است و از سوی دیگر، در قلب مجموعه‌ای از آثار تاریخی شامل گنبد جبلیه، تخت درگاه قلی بیگ، قلعه اردشیر، و قلعه دختر واقع شده است. این قطعه زمین در مجموعه‌ای است که آن را می‌توان هسته اولیه زندگی در کرمان دانست. محدوده مورد نظر به گونه‌ای انتخاب شده

ت ۲. موقعیت سایت پروژه پارک گردشگری کرمان و کاربری‌های مهم اطراف، ماخذ نقشه: مستخرج از گوگل ارث، ۱۳۹۹، تدوین نگارندگان.

است. ضوابط این حریم، که با خط ضخیم آبی‌رنگ بر روی «ت ۳» مشخص شده است، با نظارت مستقیم سازمان میراث فرهنگی کشور تعیین شده است. این ضوابط طی ۸ بند در ادامه بیان شده‌اند.^{۲۰}

بند ۱: هرگونه تغییر و دگرگونی در منظر طبیعی کوه و وضعیت توپوگرافی دامنه و محیط پیرامون آن ممنوع است.

بند ۲: در این محدوده ایجاد هر نوع مانع قطع یا خدشه‌دار کننده ارتباط بصری اثر و محیط پیرامونش ممنوع است.

بند ۳: هر نوع طراحی در این محدوده نباید چشم‌انداز بصری بین ۳ اثر قلعه دختر و قلعه اردشیر و گنبد جلیبه و نیز تخت دریاقلی‌بیگ را مخدوش کند.

بند ۴: هرگونه طراحی سامان‌دهی، فضاسازی، زیباسازی و احداث فضای سبز در این محدوده با تأیید میراث فرهنگی و گردشگری بلامانع است.

بند ۵: در این محدوده تغییر کاربری مزارع و باغات ممنوع است و باید کاربری فعلی آن‌ها حفظ شود.

بند ۶: احداث هر نوع معبر و خیابان در چارچوب ضوابط میراث فرهنگی و گردشگری و با تأیید این سازمان بلامانع است.

بند ۷: ابنیه‌ای که با هاشور مشخص شده‌اند (ت ۳) دارای ارزش تاریخی-معماری هستند که باید در وضعیت موجود حفاظت، مرمت، و تثبیت شوند. طرح مرمت و سامان‌دهی بناهای فوق باید پس از تهیه به تصویب میراث فرهنگی و گردشگری برسد.

بند ۸: هرگونه اقدام پژوهشی و باستان‌شناسی در محدوده‌های عرصه و حریم‌ها در انحصار میراث فرهنگی و گردشگری است. بدیهی است که، پس از انجام مطالعات تکمیلی، محدوده عرصه و حریم‌های مربوطه متعاقباً اعلام خواهد شد.

نخستین مسئله در خصوص ضوابط و مقررات حریم منظری (حریم درجه ۳) عرصه و عیان قلعه دختر، قلعه اردشیر، و گنبد جلیبه عدم به‌روزرسانی آن‌ها از سال ۱۳۷۴ تاکنون است که موجب ناهماهنگی این ضوابط با شرایط و نیازهای

است که، علاوه بر حفظ حریم درجه یک و دو آثار، بتواند با ایجاد تغییرات مثبت در راستای چشم‌انداز تعریف‌شده، چالش‌های موجود در سایت را تعدیل و یا حل کند. علاوه بر ویژگی‌های فوق، این سایت دارای سابقه‌ای قابل‌ملاحظه در کشاورزی، وجود قنات‌ها، و تقسیم آب است که هویت ویژه‌ای به آن می‌بخشد. همچنین قرارگیری این سایت در حاشیه جنگل دست‌کاشت قائم بر پتانسیل‌های طبیعی آن نیز می‌افزاید. همچنین بررسی نقشه حرایم قلعه دختر، قلعه اردشیر، و گنبد جلیبه در کرمان نشان می‌دهد که محوطه پارک گردشگری کرمان در حریم منظری (درجه سه) قلعه دختر، قلعه اردشیر، و گنبد جلیبه قرار دارد (ت ۲).

بر این مبنای واضح است که ایجاد ساختار جدید، به‌منظور حل چالش‌های پیش رو و هماهنگی با نیازهای روز جامعه شهری، در خدمت شناخت و حفاظت میراث فرهنگی و طبیعی، حفاظت و احیای پایدار، تقویت اقتصاد محلی، تقویت مشارکت مردمی در حفاظت آثار، و افزایش امنیت و اقتصاد، نیازمند اعمال تغییرات کالبدی در سایت است. این در حالی است که همانند آنچه در بسیاری دیگر از آثار و محوطه‌های تاریخی در ایران اتفاق می‌افتد^{۲۱}، قوانین قدیمی و بازدارنده حفاظتی در حریم منظری آثار از اصلی‌ترین عوامل تشدیدکننده چالش‌ها شدن سایت و اتفاقات حاصل از آن است.

در ادامه و به‌منظور درک عمیق‌تر مسئله بازدارندگی در این ضوابط، قوانین حریم منظری قلعه اردشیر و قلعه دختر کرمان عرضه شده است.

۲.۱. آسیب‌شناسی حریم منظری (حریم درجه ۳) قلعه دختر، قلعه اردشیر، و گنبد جلیبه

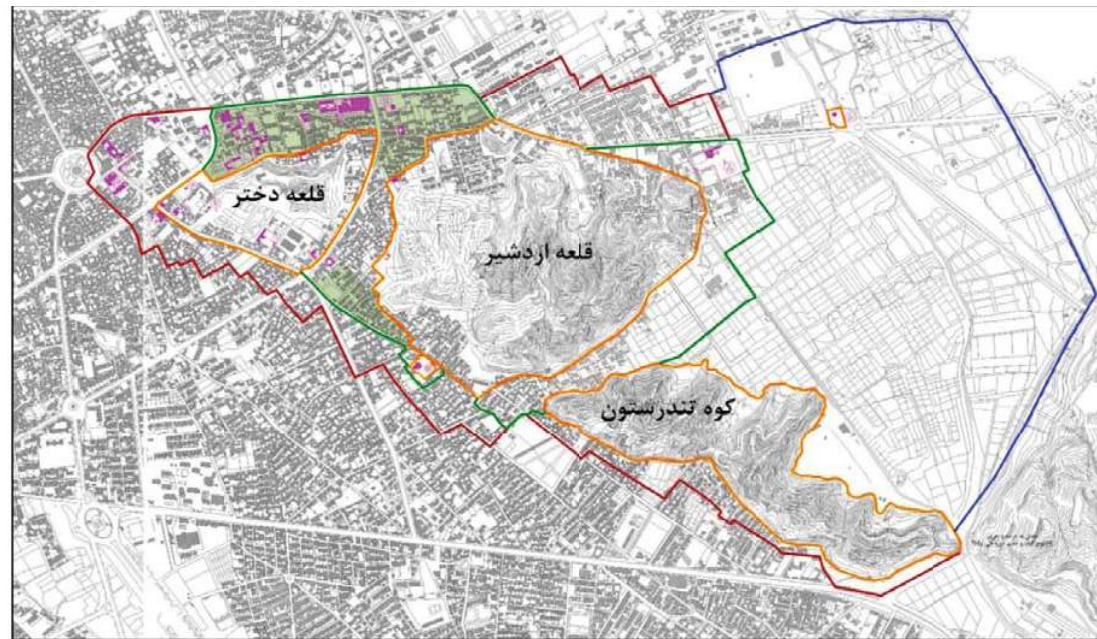
محدوده حریم منظری قلعه دختر، قلعه اردشیر، و گنبد جلیبه کرمان در سال ۱۳۷۴ش / ۱۹۹۵م از سوی اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری، و صنایع‌دستی استان کرمان تعریف شده

۲۰. نک: عباس‌زاده، و میرزایی، همان؛ هژبری، همان.

۲۱. نک: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان کرمان، ضوابط و مقررات عرصه و عیان قلعه دختر، قلعه اردشیر و گنبد جلیبه.

و در پی آن، ممانعت از هرگونه ساخت‌وساز و احیا می‌شود. نکتهٔ بسیار مهم در این مورد، مقایسهٔ بندهای ۱ و ۴ این ضوابط و درحقیقت تفسیر امکان داشتن یا نداشتن ساخت‌وساز در این حریم است. درحالی‌که در مورد حریم درجه یک و درجه دو در این ضوابط به‌وضوح ارتفاع مجاز ساخت‌وساز بیان شده است^{۲۲}، در این حریم وضعیت ساخت‌وساز مشخص نشده است؛ که از جمله موارد کلی و مبهم این ضوابط به‌شمار می‌رود. نکتهٔ دیگر اتفاقاتی است که در واقعیت با فقدان تعریف صحیح از این موضوع پدید آمده است: ساخت‌وسازهای فراوان از جمله مسجد، هتل، و تله‌کابین در محدودهٔ حریم منظری و در جنگل قائم و همچنین ساخت‌وسازهای مسکونی در همین حریم و در زمین ۱۱۰ هکتاری پارک گردشگری نشان‌دهندهٔ ناکارآمدی نظام زیرساختی این محوطه و به‌طور خاص این تعریف از حریم

امروزی جامعه شده است. همچنین مطالعهٔ این ضوابط در برخی بندها حاکی از بی‌توجهی به قوانین و اسناد بین‌المللی موجود در زمان وضع و تبیین قوانین حریم منظری این محوطه است؛ چراکه در منشورها و اسناد بین‌المللی مرتبط با این حریم، نظیر منشور حفاظت از شهرهای تاریخی و مناطق شهری ایکوموس (۱۹۸۷) و منشور مراقبت از شهرها و مناطق تاریخی ایالات‌متحده (۱۹۹۲)، با در نظر گرفتن اهداف اصلی و بلندمدت حفاظت در راستای احیای ارزش‌های تاریخی و فرهنگی منطقه، نه‌تنها ایجاد تغییرات متناسب در محوطه‌های تاریخی و باستانی مجاز شمرده شده است، بلکه ایجاد این نوع تغییرات نیز تأیید شده‌اند؛ حال آنکه سه بند نخستین این قوانین دارای ابهاماتی است که در صورت عدم اصلاح و بازتعریف موجب شکل‌گیری تعابیر متفاوت از قوانین حریم منظری سایت

۲۲. نک: همان.

ت ۳. نقشهٔ حریم قلعه دختر، قلعه اردشیر، و گنبد جبلیه کرمان (۱۳۷۴)، مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان کرمان، ضوابط و مقررات عرصه و عیان قلعه دختر، قلعه اردشیر و گنبد جبلیه.

محدوده حریم عرصه و اعیان اثر — محدوده حریم درجه یک — محدوده حریم درجه دو — محدوده حریم درجه سه

قانونی و در نتیجه شکل‌گیری سکونت‌های غیرقانونی اشاره کرد. درحقیقت بی‌توجه به نیازهای روز جامعه و در نتیجه نبود توجه کافی به مقوله احیا موجب شده است که کیفیت حریم منظری قلعه اردشیر، قلعه دختر، و گنبد جبلیه، از نظر امنیت و زندگی اجتماعی پایین باشد. برخی از آسیب‌های شناسایی شده در حریم منظری محوطه تاریخی مذکور در «ت ۶» به‌طور خلاصه عرضه شده است. نکته قابل توجه در این خصوص، روند روبه‌رشد این تغییرات و آسیب‌هاست که شرایط سایت را بیش از پیش آسیب‌پذیر خواهد کرد (ت ۶).

از سوی دیگر، طرح‌های شهرسازی شکل‌گرفته بر مبنای این حریم منظری مانند طرح شرکت بافت شهر (۱۳۸۴) برای حریم قلعه اردشیر و قلعه دختر و طرح تفصیلی کرمان آرمان‌شهر (۱۳۹۶) تأثیری جز تخریب و خالی کردن محیط اطراف این آثار تاریخی از زندگی و تعریف پروژه‌های مخرب آتی نداشته است.

در این راستا، و به‌منظور ایجاد درک درست و عمیق از اهداف و ضوابط حریم منظری و همچنین جلوگیری از برداشت‌های ناصحیح از قوانین منظری سایت، قوانین مشابه بین‌المللی و

است، که به جای ایجاد تعادل و سازگاری، درنهایت موجب حرکت‌های خلاف قانون و در برخی موارد جلوگیری‌ناشدنی است (ت ۴ و ۵).

لازم به ذکر است که زمین‌های تعریف‌شده برای پروژه احیای حریم منظری با عنوان پارک گردشگری نیز به‌شدت در خطر ساخت‌وساز فضاهای تجاری و مسکونی هستند. به گونه‌ای که تاکنون حجم وسیعی از ساخت‌وساز در این محدوده تعریف شده است که در صورت تصویب، با توجه به سابقه حفاظتی در منطقه، نظیر ساخت مرکز تجاری سیتی سنتر وکیل در بافت تاریخی کرمان^{۳۳}، جلوگیری از چنین توسعه‌هایی غیرممکن به نظر می‌رسد.

مطابق با بررسی‌های میدانی انجام‌شده در این محوطه، علاوه بر آسیب‌های کالبدی، بافت اجتماعی و فرهنگی محوطه نیز دچار آسیب‌های جدی و ناهنجاری‌های مشهود شده است. از علل این ناهنجاری‌ها می‌توان به مواردی نظیر گسستگی شبکه ارتباطی محوطه، دور از توجه بودن آثار تاریخی و محوطه‌های پیرامونی آن‌ها، نبود جریان زندگی پویا در محدوده مذکور، ممانعت از سامان‌دهی و ساخت‌وسازهای متناسب

۳۳. نک: ایسنا، «روی بافت تاریخی کرمان برج می‌کارند!».

ت ۴ (راست). ساخت غیرقانونی تکیه عزاداری در مجاورت قلعه دختر، مأخذ: ایسنا، «قلعه دختر» کرمان را پیر می‌کنند، شاید بمیرد...».

ت ۵ (چپ). نصب دکل مخابراتی بر فراز قلعه اردشیر کرمان، مأخذ: ایرنا، «دکل‌های مخابراتی بر فراز دو قلعه تاریخی کرمان».

ت ۶ نقشه آسیب‌شناسی در حریم منظری قلعه دختر، قلعه اردشیر، و گنبد جبلیه، مأخذ نقشه: مستخرج از گوگل ارث، ۱۳۹۹، تدوین: نگارندگان.

ملی مرتبط با تغییرات کالبدی در محوطه‌های پیرامونی و حریم

تغییر نمای بخش قابل توجهی از بافت مسکونی از کاهگل به سرامیک و سیمان که موجب ناهمگنی در سیمای شهری بافت پیرامونی سایت شده است.

گسستی بافت و ارتباط میان آثار ارزشمند تاریخی به دلیل ایجاد شبکه سواره نامطلوب که در نهایت موجب فقدان درک ارتباط تاریخی و فرهنگی آثار شده است.

نداشتن توجه کافی به آثار ارزشمند تاریخی به جای مانده در حریم منظری و خطر زوال و نابودی آنها.

ایجاد بافت مسکونی غیرقانونی در حریم منظری آثار تاریخی

منظری سایت‌های تاریخی و باستانی تدوین شده است.

ملی قرار گرفته است. در این تطبیق اسناد مهم بین‌الملل و ملی میراثی مرتبط با محوطه‌های تاریخی و باستانی، که در «جدول ۱» بیان شده‌اند، مد نظر قرار گرفته‌اند و چنانچه در هر بخش از این قوانین موردی مشابه و یا در راستای بندهای ضوابط حریم منظری سایت پروژه وجود داشته، در مطالعه تطبیقی ذکر شده است. مطابق توضیحات پیشین، هر سه بند نخست ضوابط و

۳.۱. تطبیق قوانین حریم منظری پروژه با قوانین مشابه بین‌المللی و ملی
در این بخش هر کدام از سه بند نخستین ضوابط و مقررات حریم منظری سایت مورد نظر در تطبیق با قوانین مشابه بین‌المللی و

جدول ۱. قوانین بین‌الملل و داخلی معتبر مورد بررسی به‌منظور تطبیق با ضوابط حریم منظری سایت پروژه، گردآوری و تدوین: نگارندگان.

تاریخ	منبع	عنوان سند	
۱۹۳۱	Charter A, The Athens Charter for the Restoration of Historic.	مشور آن	اسناد بین‌المللی مورد بررسی
۱۹۶۴-۱۹۹۴	Icomos, "The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites".	مشور ونیز	
۱۹۸۱	ICOMOS, A, The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance 2013.	مشور بورا	
۱۹۸۷	ICOMOS, U, Charters for The Conservation of Historic Towns and Urban Areas.	مشور حفاظت از شهرهای تاریخی و مناطق شهری ایکوموس	
۱۹۹۲	Committee of Historic Towns US (ICOMOS), A Preservation Charter for the Historic Towns and Areas of the United State of America.	مشور مراقبت از شهرها و مناطق تاریخی ایالات متحده	
۱۹۹۴	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization(UNESCO), International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM), I. C. on M. and S. (ICOMOS). the Nara Document on Authenticity	سند نارا	
۲۰۰۵	Committees, I. XI ; "AN DECLARATION ON THE CONSERVATION OF THE SETTING OF HERITAGE STRUCTURES".	بیانیه شیان	
۲۰۰۵	Memorandum, Vienna, UNESCO. World Herit. Contemp. Archit. Hist. Urban Landscape.	تفاهم‌نامه وین	
۱۳۰۹	حسین کلانتری خلیل‌آباد، مرمت بافت‌های تاریخی شهری.	قانون حفظ آثار ملی	اسناد و قوانین ملی مورد بررسی
۱۳۵۰	همان	قطعنامه سمینار مرمت بناها و شهرهای تاریخی	
۱۳۶۸	همان	قطعنامه سمینار تداوم حیات در بافت قدیم شهرهای ایران	
۱۳۶۴-۱۳۷۰	همان	اساسنامه سازمان میراث فرهنگی کشور	
۱۳۷۲	همان	برنامه دوم اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	
۱۳۸۲	همان	سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران (افق ۱۴۰۴) در ارتباط با بافت‌های تاریخی	
۱۳۸۲	همان	برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	
	همان	اصل ۸۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	
	همان	تصویب‌نامه کمیسیون موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی	
۱۳۹۵	همان	قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران	
۱۳۹۶	وزارت راه و شهرسازی جمهوری اسلامی ایران، تصویب سند واحد ۱۳ بندی حفاظت از بافت‌های تاریخی- فرهنگی در شورای عالی شهرسازی و معماری ایران.	سند واحد حفاظت از بافت‌های تاریخی- فرهنگی و رویکردهای کلی حفاظت و احیای محدوده‌های تاریخی- فرهنگی	
۱۳۹۷	اصغر محمدمردادی و محمدحسین محب‌علی، دوازده درس مرمت.	قوانین حریم منظری اینیه، کتاب دوازده درس مرمت	
۱۳۹۸	مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، طرح حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی- فرهنگی و توانمندسازی مالکان و بهره‌برداران بناهای تاریخی- فرهنگی	طرح حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی فرهنگی و توانمندسازی مالکین و بهره‌برداران بناهای تاریخی فرهنگی	

مقررات حریم منظری عرصه و عیان قلعه دختر، قلعه اردشیر و بین‌المللی و داخلی مشابه قرار گرفته است تا بتوان در نهایت به گنبد جلیله در «جدول‌های ۲ تا ۴» در بررسی تطبیقی با قوانین تصور درستی از قوانین حریم منظری محدوده سایت و در پی

بند ۱: ضوابط و مقررات حریم منظری (حریم درجه ۳) عرصه و عیان قلعه دختر، قلعه اردشیر و گنبد جلیله	
هر گونه تغییر و دگرگونی در منظر طبیعی کوه و وضعیت توپوگرافی دامنه و محیط پیرامون آن ممنوع است.	
قوانین مشابه در اسناد بین‌المللی	
ممنوعیت قرارگیری تاریخی یادمان « همچنان وجود دارد باید حفظ شود. در این حالت هیچ نوع ساخت‌وساز، تخریب، یا تغییر و تعدیل که «رابطه‌های بین جرم و رنگ» را دگرگون کند مجاز نیست (Icomos, "The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites")	مشهور ونیز (۱۹۶۴)، ماده ۶ حفاظت
لازم است پیش‌بینی‌های لازم، به‌منظور کنترل کارآمد تأثیرات تغییرات افزوده یا سریع بر «محیط‌های پیرامون»، در زمان تدوین اسناد برنامه‌ریزی انجام شود. ارزیابی «خط افق ساختمان‌ها، امتداد دید، و فاصله کافی میان ساخت‌وساز جدید عمومی یا خصوصی با ساختارها و محوطه‌های میراثی» نقشی اساسی در پیشگیری از دخالت‌های بصری، فضایی، و استفاده نامتناسب از زمین دارد (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، درآمدی بر روند مطالعه و حفاظت میراث معماری (بناها و بافت‌های فرهنگی، تاریخی)؛ Committees, I. XI, "AN DECLARATION ON THE CONSERVATION OF THE SETTING OF HERITAGE (STRUCTURES")	بیانیه شبان (۲۰۰۵)، ماده ۷
در ارزیابی تأثیرات بر میراث، به هر تحول و ساخت‌وساز جدیدی که بر «اعتبار ساختارها، محوطه‌ها و مناطق میراث و بر محیط پیرامونشان» تأثیر می‌گذارد، باید توجه شود. بر این مبنا، «ساخت‌وساز و هر تحولی در محیط پیرامون ساختارها، محوطه‌ها، و مناطق میراث باید به‌طور مثبت به اعتبار و ویژگی‌های متمایز آن‌ها بیانجامد (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، همان: Committees, I. XI; ibid).	بیانیه شبان (۲۰۰۵)، ماده ۸
«تغییر در محیط پیرامون ساختارها، محوطه‌ها، و مناطق میراث» باید با هدف «حفظ اعتبار فرهنگی و ویژگی متمایز آن» مدیریت شود. «مدیریت تغییر در محیط پیرامون ساختارها، محوطه‌ها، و مناطق میراثی مستلزم پیشگیری و ممانعت از ایجاد تغییرات نیست (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، همان: Committees, I. XI, ibid).	بیانیه شبان (۲۰۰۵)، ماده ۱۰
لازم است در امر نظارت و کنترل، راهکارها و اقداماتی برای سنجش، پیشگیری و یا جبران زوال و یا لطمه وارده به اعتبار یا ناچیز شماری آن تعیین شود. شاخص‌های کمی و کیفی برای ارزیابی «سهیم محیط پیرامون در اعتبار ساختار، محوطه و منطقه میراثی» هم باید ایجاد و گسترش یابد. شاخص‌های نظارت و کنترل باید شامل جنبه‌های مادی چون «تجاوز به مناظر، خط افق ساختمان‌ها یا فضاها، باز، آلودگی هوا، آلودگی صوتی، و نیز ابعاد اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی باشد (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، همان: Committees, I. XI, ibid).	بیانیه شبان (۲۰۰۵)، ماده ۱۱
استانداردها و اصول اخلاقی، طراحی‌های سازگار با کیفیت بالا، و همچنین اجرای دقیق از شرایط لازم در روند برنامه‌ریزی در بافت‌های فرهنگی-تاریخی است. باید به کیفیت بناها در محوطه‌های تاریخی از نظر ارتفاع و ارزش‌های ساختمانی با مقیاس مناسبی توجه شود. به بیان دیگر، «تأثیرات مستقیم بصری ساختارهای توسعه‌یافته جدید بر عناصر تاریخی موجود همچون محوطه‌های باستان‌شناسی باید به حداقل رسانده شوند (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، همان: Memorandum, World Herit. Contemp. Archit. Hist. Urban Landscape, World Herit. Cent. Paris).	تفاهم‌نامه وین (۲۰۰۵)، ماده ۹
«طراحی فضاهای عمومی در محوطه‌های میراث جهانی یکی از اقدامات حفاظتی است و باید به نوع کارکردها، مقیاس، مواد و مصالح، روشنایی، میلمان شهری، تبلیغات، و فضای سبز توجه خاص شود». باید به زیرساخت‌های برنامه‌ریزی شهری در محوطه‌های تاریخی برای کاهش اثرات منفی جریان ترافیک و پارکینگ «در همه ابعاد و با احترام به ساختار تاریخی و ساختمان موجود» در آن توجه شود (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، همان: Memorandum, ibid).	تفاهم‌نامه وین (۲۰۰۵)، ماده ۱۱
حفاظت نیازمند نگهداری و بقای محیط بصری مناسب و دیگر عوامل تأثیرگذار در شکل‌دهی «اعتبار فرهنگی مکان» است. احداث ساختمان‌های جدید، تخریب، تجاوز به محدوده‌های میراثی، و یا دیگر تغییراتی که می‌تواند مغایر با «محیط و روابط و مناسبات آن» باشد، صحیح نیست (ICOMOS, A, The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance 2013).	مشهور بورا (۲۰۱۳)، ماده ۸
سهیمی که مکان‌های مرتبط و اشیای مرتبط در اعتبار بخشیدن فرهنگی به یک مکان ایفاء می‌نمایند باید نگه داشته شود (پیرزاد، ا. و ریاحی‌مقدم، س. درآمدی بر روند مطالعه و حفاظت میراث معماری (بناها و بافت‌های فرهنگی، تاریخی)؛ ICOMOS, A, ibid).	مشهور بورا (۲۰۱۳)، ماده ۱۱
قوانین و مطالعات مشابه داخلی	
سازمان‌دهی، تقویت و حفظ محیط طبیعی بنا می‌بایست در دستور کار قرار گیرد (محمدمدادی و محب‌علی، دوازده درس مرمت).	حریم منظری اینبیه

جدول ۲. تطبیق بند ۱ ضوابط حریم منظری سایت با قوانین و اسناد بین‌المللی و ملی معتبر، گردآوری و تدوین: نگارندگان

آن، تطبیق راهکارهای طراحی و ضوابط دست یافت.

رها شدن سایت به صورت آسیب پذیر و همچنین کمک به تداوم مجموعه خواهد شد. بدین ترتیب، بند ۱ ضوابط و مقررات حریم منظری (حریم درجه ۳) عرصه و عیان قلعه دختر، قلعه اردشیر، و گنبد جبلیه نیازمند بازنگری و تأکید بیشتر بر حفظ یکپارچگی توپوگرافی سایت به جای منع هرگونه تغییر در محوطه است. همچنین تطبیق بند ۳ این ضوابط با قوانین و اسناد بین الملل نشان می دهد که به منظور فهم یکپارچگی آثار تاریخی، نمی توان تنها به ارتباط چشم انداز بصری میان ابنیه تأکید کرد و لازم است به ارتباط ادراکی میان آثار نیز توجه شود. بدین ترتیب، با مطالعه تطبیقی ضوابط و مقررات محوطه پروژه و همچنین تطبیق آن ها با قوانین بین الملل به منظور فهم صحیح این قوانین، اهداف اساسی تعریف و تعیین حریم منظری در «جدول ۵» بازتعریف و عرضه شده است.

در گام بعد، و به منظور شناسایی راهکارهای طراحی پاسخ گو برای نیل به این اهداف، تعدادی پروژه حفاظتی با دیدگاه های مشابه بررسی شده اند.

جمع بندی بررسی تطبیقی قوانین بین المللی

بررسی تطبیقی قوانین بین المللی در حوزه حریم محوطه های تاریخی و باستانی نشان می دهد که تعریف صحیح اهداف حریم در گام نخست و در اولویت بیشتر نسبت به تعیین محدوده ها و ضوابط قرار می گیرد. با توجه به اسناد و قوانین معتبر مورد بررسی، اصلی ترین اهداف تعیین حریم در محوطه های تاریخی حفظ یکپارچگی محوطه یادمان ها و کلیت منطقه به منزله یک مجموعه منسجم و به حداقل رساندن تأثیرات مستقیم بصری ساختارهای جدید است.

قوانین سخت گیرانه و انعطاف ناپذیر که از هرگونه و هر نوع ساخت و ساز، حتی متناسب با محیط پیرامونی، جلوگیری می کنند، نه تنها در اسناد معتبر بین المللی مورد تأیید نیستند، بلکه ایجاد تغییرات در صورت ارتقای اعتبار فرهنگی محوطه تاریخی مجاز شمرده می شود. این تغییرات موجب جلوگیری از

بند ۲: ضوابط و مقررات حریم منظری (حریم درجه ۳) عرصه و عیان قلعه دختر، قلعه اردشیر و گنبد جبلیه
در این محدوده ایجاد هر نوع مانع که ارتباط بصری اثر و محیط پیرامونش را قطع یا خدشه دار سازد ممنوع است.

قوانین مشابه در اسناد بین المللی	
به منظور «سامان دهی بصری» آثار تاریخی، خصوصاً توصیه می کند که در «همسایگی یادمان های تاریخی و هنری» از همه اشکال «تیلیفات» و از برپایی «دکل های ناخوشایند مخابراتی» ممانعت شود و همه «کارخانه های پرسرو صدا» و حتی «تیرهای بلند» از محدوده حذف شوند (پیرزاد و ریاحی مقدم، همان؛ Charter, A. The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments (Athens Charter)).	مشور آتن، سامان دهی بصری یادمان های باستانی
«منظر شهری و دید بصری از بافت تاریخی» جزء اصول دید و منظر در محوطه های تاریخی هستند. همچنین هر ساختمان نیز، با کارکردهای متفاوت آن، بخش جدایی ناپذیر هویت و منظر شهرهای تاریخی است. بر این اساس در برنامه ریزی و ساخت و ساز جدید و نوسازی بناها باید بر «احترام به الگوهای اصیل و دید و منظر» تأکید شود (پیرزاد و ریاحی مقدم، همان؛ Memorandum, ibid).	تفاهم نامه وین، ماده ۱۲
«رعایت تناسب دید، حفاظت از نمای بناها، و طراحی هماهنگ با الگوی اصیل شهرهای تاریخی» در برنامه ریزی های جدید بابت به منزله یک اصل کلی قلمداد شود (پیرزاد و ریاحی مقدم، همان؛ Memorandum, ibid).	تفاهم نامه وین، ماده ۱۳

قوانین و مطالعات مشابه داخلی	
ممانعت از احداث «بناهای مرتفعی که باعث اختلال در هماهنگی محیط می شوند و دید و چشم انداز موجود را تحت الشعاع قرار می دهند» باید در دستور کار قرار گیرد (محمد مرادی و محب علی، همان).	قوانین حریم منظری ابنیه، کتاب دوازده درس مرمت

جدول ۳. تطبیق بند ۲ ضوابط حریم منظری سایت با قوانین و اسناد بین الملل و ملی معتبر، گردآوری و تدوین: نگارندگان.

بند ۳: ضوابط و مقررات حریم منظری (حریم درجه ۳) عرصه و عیان قلعه دختر، قلعه اردشیر، و گنبد جبلیه
 هر نوع طراحی در این محدوده نباید چشم‌انداز بصری بین ۳ اثر قلعه دختر و قلعه اردشیر و گنبد جبلیه و تخت دریاقلی‌بیک را مخدوش سازد.

قوانین مشابه در اسناد بین‌المللی	
ممنوعه‌ها، ماده ۲۶-۱	«ارتباط‌های مهم بین افراد و یک مکان» می‌باید محترم شمرده شود، محفوظ ماند، و نادیده گرفته نشود. «فرصت‌هایی برای تفسیر، یادآوری و تجلیل یک چنین ارتباط‌هایی باید محقق شود» (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، همان؛ ICOMOS, A, ibid).
منشور حفاظت از شهرهای تاریخی و مناطق شهری ایکوموس، ماده ۲ اصول و اهداف	ویژگی تاریخی شهر یا منطقه شهری و همه عناصر مادی و معنوی که این ویژگی را متجلی می‌کند، مانند «ارتباطات بین فضاهای گوناگون شهری» (فضاهای ساخته‌شده، فضاهای باز و سبز)، «ارتباط میان شهر یا منطقه شهری و محیط اطراف آن» (هم محیط طبیعی، هم محیط ساخته دست بشر) باید حفظ شوند (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، همان؛ ICOMOS, U, Charters for The Conservation of Historic Towns and Urban Areas).
منشور حفاظت از شهرهای تاریخی و مناطق شهری ایکوموس، ماده ۱۰ روش‌ها و ابزارها	هنگامی که لزوم احداث ساختمان‌های جدید یا سازگاری ساختمان‌های موجود احساس شود، «رعایت طرح‌بندی فضایی» موجود بخصوص با توجه به مقیاس و اندازه قطعه ضروری است. «خلق عناصر جدید و هماهنگ با محیط که ویژگی‌ها مجموعه را تضعیف نکنند، می‌توانند به غنای منطقه کمک کنند (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، همان؛ ICOMOS, A, ibid).
منشور مراقبت از شهرها و مناطق تاریخی ایالات متحده، ماده ۲	ویژگی‌ها برجسته یک شهر یا ناحیه تاریخی شامل تمامی عناصر فیزیکی و ناپدیدار یا معنوی است که خصوصیت آن‌ها را شکل می‌دهد. این عناصر پنج علامت مشخصه دارند (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، همان؛ Committee of Historic Towns US (ICOMOS), A preservation charter for the historic towns and areas of the United State of America): - الگوهای توسعه تاریخی آن مکان که در طول زمان شکل گرفته‌اند. - ارتباط‌های مخصوص بین بناهای آن شهر یا ناحیه و منظرهای طبیعی و مصنوع شامل خیابان‌های اطراف آن‌ها. - مشخصه‌های فیزیکی داخلی و خارجی خود بناها که شامل نمای اصلی بنا، ویژگی‌ها ساخت‌وساز آن، تناسب‌ها و فضاهای داخلی می‌شود. خصوصیات اصلی یک بنا که باید از آن‌ها مراقبت شود، شامل مقیاس، مصالح، ویژگی‌ها ساخت، ابعاد، سبک و تزئینات بنا است. - ارتباط منحصربه‌فرد بین شهر یا ناحیه تاریخی و محدوده بزرگ‌تر اطراف آن، اعم از آنکه محدوده اطراف شهری باشد یا روستایی. - عملکردهای گوناگونی که ناحیه یا محله تاریخی به‌مرور زمان کسب کرده است. این عملکردها حال‌وهوایی به شهر می‌دهند که همراه با سایر عناصر ناپدیدار، ویژگی مخصوص آن شهر را می‌آفریند یا مشخص می‌کنند. بدین ترتیب از هر نوع تهدید نسبت به هر یک از این ویژگی‌ها که موجب آسیب دیدن اصالت یک شهر یا ناحیه تاریخی می‌شود باید مطلقاً اجتناب کرد، چه با عنوان سیاست عمومی، یا سرمایه‌گذاری خصوصی، یا هر دو.
منشور مراقبت از شهرها و مناطق تاریخی ایالات متحده، ماده ۱۱	هنگامی که ساخت بناهای جدید یا سازگار کردن بناهای موجود ضرورت می‌یابد، مقیاس و ساختار فضایی فعلی یک مکان و همچنین ارتباط هر بنا یا مکان با محیط بزرگ‌تر اطراف آن را باید رعایت کرد و محترم شمرد. از عرضه طرح‌های متناسب معاصر که با محیط اطراف نیز هماهنگ باشد نباید جلوگیری کرد. این بناهای افزوده‌شده، چنانچه به طرز مناسبی طراحی شده باشند، یک محدوده تاریخی را پرمایه می‌کنند و روح تازه‌ای در آن می‌دمند و به همین ترتیب موجب تداوم فرهنگی در جامعه می‌شوند (پیرزاد و ریاحی‌مقدم، همان).

قوانین و مطالعات مشابه داخلی	
سند واحد حفاظت از بافت‌های تاریخی- فرهنگی و رویکردهای کلی حفاظت و احیای محدوده‌های تاریخی- فرهنگی، مورد ۷ از کتابچه قوانین میراثی	محدوده‌های تاریخی- فرهنگی شهرها مجموعه‌ای یکپارچه را شکل می‌دهند که هرگونه مداخله در آن، به‌ویژه مداخله کالبدی از جمله تخریب بناها، تعریض گذرها، افزایش ارتفاع، افزایش تراکم جمعیتی، و... که وحدت آن را مخدوش و موجب از میان رفتن هویت می‌شود و شواهد ناظر بر ارزش‌های تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی و امکان بازشناسی ارزش‌های نهفته آن را از میان خواهد برد (وزارت راه و شهرسازی جمهوری اسلامی ایران، تصویب سند واحد ۱۳ بندی حفاظت از بافت‌های تاریخی- فرهنگی در شورای عالی شهرسازی و معماری ایران).

جدول ۴ (بالا). تطبیق بند ۳ ضوابط حریم منظری سایت با قوانین و اسناد بین‌المللی و ملی معتبر، گردآوری و تدوین: نگارندگان.
 جدول ۵ (پایین). اهداف حفاظتی تعریف و تعیین حرایم منظری برگرفته از مطالعات تطبیقی ضوابط و اسناد، گردآوری و تدوین: نگارندگان.

هدف شماره ۱	حفظ یکپارچگی و کلیت منطقه و محوطه اطراف به‌مثابه یک مجموعه منسجم در عین ایجاد تغییر به‌منظور افزایش اعتبار فرهنگی و جلوگیری از رها شدن سایت در شرایط آسیب‌پذیر
هدف شماره ۲	ارزیابی خط افق، امتداد دید، و فاصله کافی ساختمان‌های جدید با اثر میراثی و به حداقل رساندن تأثیرات مستقیم بصری
هدف شماره ۳	حفظ و ارتقای ارتباط و انسجام ادراکی، عملکردی، فرهنگی و تاریخی آثار

۴.۱. استخراج راهکارهای پاسخ‌گویی به چالش حریم منظر

جدول ۶. مشخصات پروژه‌های انتخابی به‌منظور استخراج راهکارهای پاسخ‌گو به اهداف حریم منظر، گردآوری و تدوین: نگارندگان.

هدف مورد نظر	توضیحات	تاریخ اجرا / طراحی	موقعیت	عنوان پروژه	ردیف
هدف شماره ۱ و ۲	طراحی در محوطه ارزشمند طبیعی و منطقه باستانی با چشم‌انداز ایجاد فضای پیونددهنده مردم با طبیعت	۲۰۰۴	اجرا	ژاپن Chichu Art Museum (www.benesse-artsite.jp. Chichu Art Museum. www.benesse-artsite.jp Available at: https://benesse-artsite.jp/en/art/chichu.html).	۱
هدف شماره ۳	طراحی در سایت حفاظت‌شده با چشم‌انداز احیای منطقه تاریخی و هویت تاریخی، فرهنگی، و طبیعی سایت	۲۰۰۸	اجرا	اتریش Redesign of the Roman Quarry disposed Opera Festivals (Archdaily. Redesign of the Roman Quarry disposed Opera Festivals).	۲
هدف شماره ۱ و ۲	طراحی در محوطه تاریخی و ارزشمند کشاورزی با چشم‌انداز ایجاد فضای اقامتی نیمه‌بومی برای بازدیدکنندگان	۲۰۰۸	طراحی	یونان Aloni (Archdaily. Aloni. Archdaily).	۳
هدف شماره ۳	طراحی در سایت ثبت جهانی یونسکو با چشم‌انداز احیای هویت تاریخی سایت	۲۰۱۰-۲۰۱۴	اجرا	آلمان UNESCO World Heritage Site Abbey Lorsch (LANDEZINE. UNESCO World Heritage Site Abbey Lorsch).	۴
هدف شماره ۱ و ۲	طراحی در سایت حفاظت‌شده با چشم‌انداز ایجاد امکانات برای استراحت کوتاه‌مدت گردشگران و طراحی پایدار و منطبق با اقلیم گرم و خشک منطقه	۲۰۱۳	اجرا	شیلی Geoglifos of Pintados Visitor Center (Archdaily. Geoglifos of Pintados Visitor Center).	۵
هدف شماره ۱ و ۲	طراحی در سایت تاریخی با چشم‌انداز ایجاد ارتباط میان عناصر تاریخی، احیا و تقویت ارزش‌های تاریخی محوطه و ایجاد امکانات گردشگری و رفاهی برای بازدیدکنندگان	۲۰۱۴	طراحی	ایالات متحده Washington DC's Smithsonian Campus (Karissa Rosenfield. BIG Reveals 20-Year Restoration Plan for Washington DC's Smithsonian Campus).	۶
هدف شماره ۲	طراحی در حریم سایت ثبت جهانی یونسکو با چشم‌انداز حفاظت و ارتقای ارزش‌ها و هویت تاریخی، فرهنگی منطقه، افزایش آگاهی عمومی نسبت به ارزش‌های تاریخی محوطه، و توسعه اقتصادی در منطقه	۲۰۱۵	طراحی	افغانستان Bamiyan Cultural Centre, Winner of UNESCO competition (Taylor-Foster, J. UNESCO Reveals Winning Scheme For The Bamiyan Cultural Centre In Afghanistan).	۷
هدف شماره ۳	طراحی در سایت ثبت جهانی یونسکو با چشم‌انداز جذب گردشگر و ارتقای هویت تاریخی سایت	۲۰۱۵-۲۰۱۶	اجرا	پرو Three Projects for Machu Picchu (LLONAZAMORA. Three Projects for Machu Picchu).	۸
هدف شماره ۳	طراحی در محوطه تاریخی رهاشده با چشم‌انداز حفظ و تقویت منظر تاریخی- فرهنگی، حفظ و تقویت زیرساخت‌ها و کیفیت‌های زیست‌محیطی و اکولوژیکی منطقه، و ایجاد امنیت غذایی و انرژی در منطقه	۲۰۱۵-۲۰۱۷	اجرا	چین Quzhou Luming Park (Turenscape. Quzhou Luming Park).	۹
هدف شماره ۲ و ۳	طراحی در محوطه باستانی رهاشده با چشم‌انداز جذب گردشگر و احیای ارزش‌های تاریخی و باستانی منطقه	۲۰۱۶	اجرا	چین Chengtoushan Archaeological Park (Turenscape. Chengtoushan Archaeological Park).	۱۰
هدف شماره ۱ و ۲	طراحی در محوطه باستانی با چشم‌انداز احیای هویت تاریخی و فرهنگی محوطه و افزایش اعتمادبهنفس عمومی جامعه محلی	۲۰۱۶	اجرا	جمهوری چک Archeopark Pavlov (Archdaily. Archeopark Pavlov).	۱۱
هدف شماره ۲ و ۳	طراحی در حریم محوطه تاریخی با چشم‌انداز حفظ و ارتقای ارزش‌های تاریخی، فرهنگی، و اجتماعی محوطه تاریخی	۲۰۱۷	طراحی	لبنان Kharayeb Archaeological Museum (Buckley, S. Museum Proposal Displays Floating Figurines in Corten Columns of Light).	۱۲
هدف شماره ۳	طراحی در محوطه ارزشمند میراثی با چشم‌انداز احیای منظر میراثی	۲۰۱۸	طراحی	سنگاپور The Lakeside Garden in Singapore (Dreiseitl, R.S. Lakeside Garden).	۱۳
هدف شماره ۱ و ۲	طراحی در محوطه تاریخی با چشم‌انداز ایجاد شرایط آسایش برای بازدیدکنندگان در فضای شهری با تأکید بر یادمان تاریخی	۲۰۱۹	طراحی	اسپانیا Life Under The Heritage, Honorable mention of Groundscape Design Competition (Dominique Perrault Architecte. GROUNDSCAPE DESIGN COMPETITION - 1st EDITION WINNERS).	۱۴
هدف شماره ۱ و ۲	طراحی در محوطه تاریخی با چشم‌انداز احیا و زنده‌سازی محوطه بی‌استفاده و تبدیل آن به فضای باز شهری	۲۰۱۹	طراحی	فرانسه Ready-Made By Ange – Jacques Gabriel, Winner of Groundscape Design Competition (Ibid).	۱۵

دید، و چشم‌انداز را تحت تأثیر قرار می‌دهد (به‌منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۲).

۶) بهبود ارتباط بصری از طریق ایجاد نقاط مرتفع بدون آسیب زدن به سایر دیدهای ارزشمند، مانند استفاده از پل‌های شفاف با پایه‌های ظریف و طراحی شده، نظرها‌های شفاف، و... (به‌منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۳).

۷) در صورتی که امکان دید از نقاط مرتفع به سایت وجود داشته باشد، استفاده از طرح نورپردازی ابرینه و مسیرهای منتهی به آن‌ها، به گونه‌ای که ارتباط میان آثار در شب ملموس باشد (به‌منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۳).

۸) ایجاد مسیرهای دسترسی میان آثار ارزشمند به صور مرتفع، هم‌سطح، و یا زیر سطح زمین (به‌منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۳).

بر این اساس می‌توان به‌منظور ایجاد تغییرات برای ارتقای اعتبار فرهنگی محوطه تاریخی مورد بررسی، از راهکارهای استخراج‌شده استفاده کرد. قابل ذکر است که این تغییرات باید به‌صورت حداقل و به‌منظور احیا و افزایش ارزش‌های حفاظتی سایت اعمال شود. به‌طور مثال، جذب گردشگر به محوطه باستانی قلعه دختر، قلعه اردشیر، و گنبد جلیله و همچنین جلوگیری از کم‌توجهی به این محوطه نیازمند عرضه برخی امکانات به بازدیدکنندگان است. اگرچه برخی از این امکانات و فضاهای می‌تواند با استفاده از بافت مسکونی و یا بافت تاریخی از کارافتاده پیرامون محوطه تأمین شود، اما ممکن است در این مسیر نیازمند ایجاد فضاهای جدید و یا ساختمان‌های جدید شویم^{۲۴}. در این حالت می‌توان از راهکار «طراحی تمام یا قسمتی از پروژه در زیر سطح زمین» بهره جست (ت ۷).

همچنین لازم است بنا بر نیاز طراحی، ترکیبی از راهکارهای بیان‌شده به کار گرفته شود. به‌طور مثال، در آسیب‌شناسی محوطه تاریخی قلعه اردشیر، قلعه دختر، و گنبد جلیله گسستگی و نبود ارتباط بصری و فیزیکی میان آثار یکی از آسیب‌های اساسی

به‌منظور آگاهی از راهکارهای طراحی در راستای معیارهای بین‌المللی، نمونه‌های موردی با شرایط مشابه در نقاط مختلف دنیا بررسی و راهکارهای آن‌ها استخراج شده است. با بهره‌گیری از راهکارهای این پروژه‌های، پاسخ‌های مناسب برای دستیابی به اهداف سه‌گانه تعریف حریم منظری قلعه اردشیر و قلعه دختر کرمان تدبیر و تبیین شده است (جدول ۶).

بدین ترتیب، راهکارهای مورد استفاده در نمونه‌های مورد بررسی برای تطبیق و سازگاری با هر سه هدف استخراج و در «جدول‌های ۷ تا ۹» ارائه شده است.

۲. جمع‌بندی راهکارها

با تطبیق ضوابط حریم منظری محوطه مورد بررسی با اسناد و قوانین بین‌المللی، اهداف حریم منظری سایت بازتعریف شده‌اند. سپس راهکارهای طراحی به‌منظور پاسخ‌گویی به اهداف سه‌گانه و چالش‌های تغییرات کالبدی در حریم منظری این پروژه، به کمک بهره‌گیری از استراتژی‌های طراحی پروژه‌های انتخابی با دیدگاه‌های مشابه، اتخاذ شده است. راهکارهای استخراج‌شده از بررسی نمونه‌ها به شرح زیر هستند:

۱) طراحی تمام یا قسمتی از پروژه در زیر سطح زمین، در این حالت سطح تمام‌شده ساختمان می‌تواند کمی بالاتر از توپوگرافی، هم‌سطح با توپوگرافی، و یا کمی پایین‌تر از توپوگرافی بستر قرار گیرد (به‌منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۱ و ۲).

۲) استفاده از مصالح با رنگ متناسب با بستر سایت (به‌منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۱).

۳) چرخش در زاویه و شکل احجام تشکیل‌دهنده پروژه به‌منظور هماهنگی بیشتر با توپوگرافی محیط پیرامونی (به‌منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۱).

۴) سامان‌دهی دیدها از طریق تأکید بر دیدهای خاص و یا تاریخی (به‌منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۲).

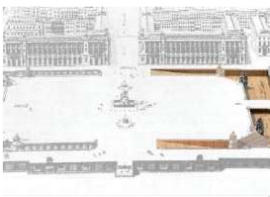

۵) استفاده از جداره‌های شفاف در قسمت‌هایی که ساخت‌وساز،

۲۴. همان‌طور که در برخی از نمونه‌های مورد بررسی در این پژوهش نیز نظیر پروژه Geoglifos Of Pintados Visitor Center اتفاق افتاده است (نک: Geoglifos of Archdaily, "Pintados Visitor Center").

قلمداد شده است. از سوی دیگر، به حداقل رساندن تأثیرات مستقیم بصری ساختارهای افزوده‌شده و همچنین حفظ ارتباط ادراکی و عملکردی آثار محوطه نیز از جمله اهداف اساسی حفاظتی در این محوطه شناخته شده است. بر این مبنا، می‌توان چالش بهره جست. بدین ترتیب، می‌توان با ایجاد مسیرهای همسطح با تأکید بر محور دید به آثار ارزشمند تاریخی و همچنین مسیرهای شفاف مرتفع به‌منظور ایجاد دسترسی

هدف شماره ۱: حفظ یکپارچگی و کلیت منطقه و محوطه اطراف به‌منزله یک مجموعه منسجم در عین ایجاد تغییر برای افزایش اعتبار فرهنگی و جلوگیری از رها شدن سایت در شرایط آسیب‌پذیر	
پروژه‌های دارای هدف مشابه	راهکارهای عملی اتخاذشده در پروژه‌ها
<ul style="list-style-type: none"> - Geoglifos of Pintados Visitor Center - Archeopark Pavlov - Chichu Art Museum - READY-MADE - LIFE UNDER THE HERITAGE - Aloni - Washington DC's Smithsonian Campus 	<p>طراحی تمام یا قسمتی از پروژه در زیر سطح زمین. در این حالت سطح تمام‌شده ساختمان می‌تواند کمی بالاتر از توپوگرافی، هم‌سطح با توپوگرافی، و یا کمی پایین‌تر از توپوگرافی بستر قرار گیرد.</p> <p>۱ - در صورتی که بخشی از پروژه بالای سطح زمین قرار گیرد، احترام به خط آسمان، یک اصل مهم تلقی می‌شود. - در صورتی که پروژه کاملاً پایین‌تر از توپوگرافی بستر باشد، سطح تمام‌شده پروژه با خاک و مصالح بستر پوشانده می‌شود. در حالت‌هایی که پروژه هم‌سطح و یا پایین‌تر از توپوگرافی قرار می‌گیرد، برای نورگیری فضاها می‌توان از حیاطها و گشودگی‌ها استفاده کرد. در این حالت باید تناسب میان فضاهای پر و خالی بررسی و دقت شود که علاوه بر تناسب بصری، حس و حال فضا و بستر پیرامون اثر نیز بهبود یابد و کیفیتی جدید به‌دست آورد.</p>
	<p>۲ استفاده از مصالح با رنگ متناسب با بستر سایت</p>
	<p>۳ چرخش در زاویه و شکل احجام تشکیل‌دهنده پروژه به‌منظور هماهنگی بیشتر با توپوگرافی محیط پیرامونی.</p>

جدول ۷. بررسی راهکارهای پروژه‌های انتخابی به‌منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۱ حریم منظر، گردآوری و تدوین: نگارندگان.

هدف شماره ۲: ارزیابی خط افق، امتداد دید، و فاصله کافی ساختمان‌های جدید با اثر میراثی و به حداقل رساندن تأثیرات مستقیم بصری	
پروژه‌های دارای هدف مشابه	راهکارهای عملی اتخاذ شده در پروژه‌های مشابه
 <p>READY-MADE</p>	<p>طراحی تمام یا قسمتی از پروژه در زیر سطح زمین. در این حالت سطح تمام شده ساختمان می‌تواند کمی بالاتر از توپوگرافی، هم سطح با توپوگرافی و یا کمی پایین تر از توپوگرافی بستر قرار گیرد.</p>
 <p>Aloni</p>	<p>سامان‌دهی دیدها از طریق تأکید بر دیدهای خاص و یا تاریخی</p>
 <p>Chengtoushan</p>	
 <p>Bamiyan Museum</p>	<p>استفاده از جداره‌های شفاف در قسمت‌هایی که ساخت‌وساز، دید، و چشم‌انداز را تحت تأثیر قرار می‌دهد.</p>
 <p>Kharayeb Museum</p>	

جدول ۸. بررسی راهکارهای پروژه‌های انتخابی به منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۲ حریم منظر، گردآوری و تدوین: نگارندگان.

هدف شماره ۳: حفظ و ارتقای ارتباط و انسجام ادراکی، عملکردی، فرهنگی، و تاریخی آثار	
پروژه‌های دارای هدف مشابه	راهکارهای عملی اتخاذشده در پروژه‌های مشابه
 <p>Chengtoushan Archaeological Park</p>	<p>۶</p> <p>بهبود ارتباط بصری از طریق ایجاد نقاط مرتفع بدون آسیب زدن به سایر دیدهای ارزشمند مانند استفاده از پل‌های شفاف با پایه‌های ظریف و طراحی شده، نظرگاه‌های شفاف، و ...</p>
 <p>Quzhou Luming</p>	<p>۷</p> <p>در صورتی که امکان دید از نقاط مرتفع به سایت وجود داشته باشد: استفاده از طرح نورپردازی آبنیبه و مسیرهای منتهی به آن‌ها به گونه‌ای که در شب ارتباط میان آثار ملموس باشد.</p>
 <p>The Lakeside Garden</p>	<p>۸</p> <p>ایجاد مسیرهای دسترسی میان آثار ارزشمند به صورت مرتفع، هم‌سطح، و یا زیر سطح زمین. - در صورت ایجاد مسیرهای دسترسی میان آثار، طرح پوشش گیاهی در ادراک بیوستگی بسیار حائز اهمیت است. - طراحی المان‌های متمایز و در عین حال هماهنگ با محیط در مسیر حرکتی میان آبنیبه و آثار به منظور ایجاد بیوستگی ادراکی - این المان‌ها می‌توانند در طول مسیر، روایت‌کننده داستان و یا تاریخی در خصوص محوطه باستانی باشند.</p>
 <p>Machu Picchu</p>	
 <p>Roman Quarry</p>	

- Chengtoushan Archaeological Park
- Quzhou Luming Park
- Kharayeb Archaeological Museum
- The Lakeside Garden
- Three Projects for Machu Picchu
- UNESCO World Heritage Site Abbey Lorsch
- Redesign of the Roman Quarry disposed Opera Festivals

جدول ۹. بررسی راهکارهای پروژه‌های انتخابی به منظور پاسخ‌گویی به هدف شماره ۳ حریم منظر، گردآوری و تدوین: نگارندگان.

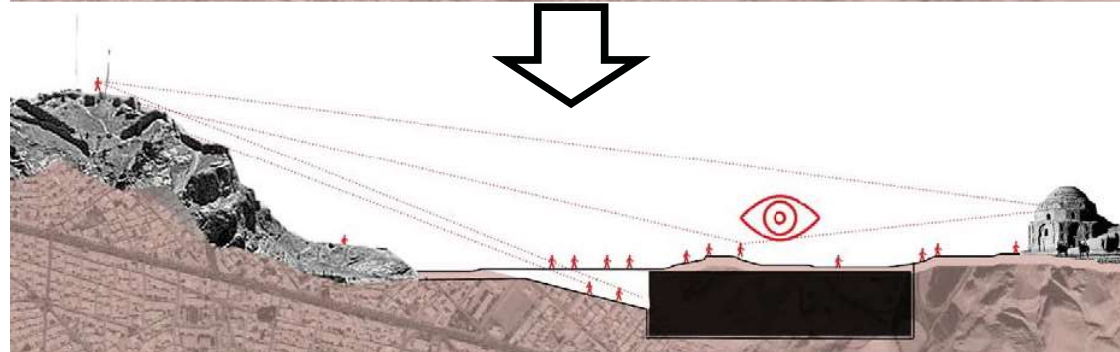
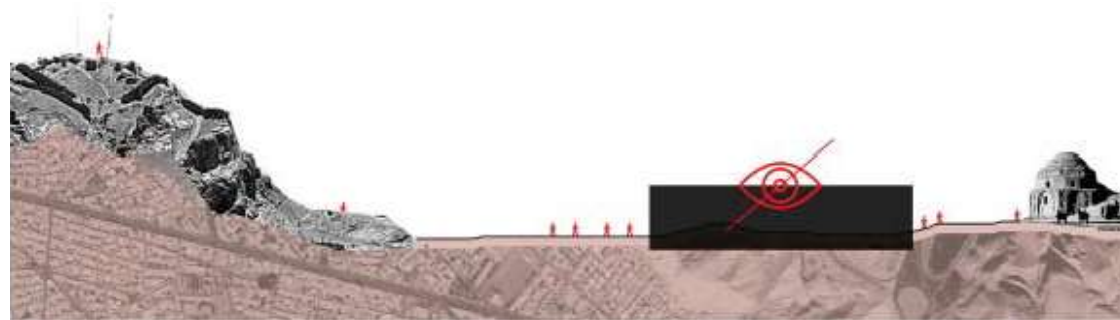
آن‌ها از حفظ کالبد فضایی به حفظ زندگی تاریخی، فرهنگی، و اجتماعی اثر در حال تکامل است. بدین ترتیب، رجوع به بسیاری از ضوابط حفاظتی حرایم و آثار میراثی در ایران که بسیاری از آن‌ها بیش از ۲۵ سال پیش تعریف شده‌اند و در آن‌ها تنها به جنبه‌های بازدارنده و تعاریف برخی از توسعه و ساخت‌وسازهای کالبدی اشاره گردیده و زندگی اجتماعی و حیات درون و اطراف این آثار میراثی را نادیده گرفته شده‌اند، حاصلی جز تخریب و عدم پایداری به این قوانین را نخواهد داشت.

پژوهش انجام‌شده در این مقاله همچنین نشان می‌دهد که در یک مورد خاص مانند تعریف حریم منظری قلعه دختر و قلعه اردشیر، بازگشت به نقطه اولیه و بازتعریف چشم‌انداز حفاظتی آثار و تعریف اهداف چنین حرایمی می‌تواند راهکارهای فعال‌تر و کارآمدتری برای حفاظت و احیای یک اثر تاریخی را به دنبال داشته باشد. این بازتعریف می‌تواند راه را برای مداخله‌های

میان این آثار، با ایجاد حداقل تغییرات، گامی در راستای نیل به اهداف حفاظتی مجموعه برداشت. به همین ترتیب، سایر استراتژی‌های طراحی در حریم منظری قلعه اردشیر و قلعه دختر نیز بر پایه ۸ راهکار استخراج‌شده از پروژه‌های مشابه می‌توانند در تطبیق با طرح و سایت پروژه تدقیق و عرضه شوند.

۳. نتیجه‌گیری

بررسی‌های انجام‌شده در این مقاله نشان می‌دهد که اسناد و قوانین معتبر بین‌المللی، پیش از تعریف محدودیت‌ها، ضوابط، راهکارها، و امکانات، به تعریف چشم‌انداز صحیح از خواسته‌های محافظتی و تعریف مناسبی از اهداف کلان اختصاص دارند. تغییر نوع نگرش در امر حفاظت و تعیین حرایم در طول زمان، از منشور آتن (۱۹۳۱) تا تفاهم‌نامه وین (۲۰۰۵) نشان می‌دهد که چشم‌انداز اصلی حفاظت از محوطه‌های تاریخی و حرایم

ت ۷. دیاگرام چگونگی عملکرد ارتباط بصری آثار با بهره‌گیری از طراحی در زیر زمین، حریم منظری قلعه اردشیر و گنبد جلیله، طرح و ترسیم: نگارندگان.

قلعه دختر اتخاذ گردد. این راهکارهای به‌طور خلاصه به شرح «جدول ۱۰» هستند.

البته عواملی که باید در طراحی ساختارهای جدید و زمینه‌های تاریخی مورد توجه باشند، ثابت نیستند و بر این اساس، عرضه رهنمودهای دقیق و قابل‌استفاده برای همه ساختارهای جدید و حرایم منظری تقریباً امری غیرممکن است. با وجود این، راهکارهای بیان‌شده برای نیل به اهداف سه‌گانه ذکرشده می‌توانند با روش‌های خلاقانه، به‌منظور هماهنگی کامل با سایت پروژه، اقلیم، و فرهنگ منطقه، اعمال شوند. حفاظت پایدار از آثار تاریخی نیازمند رویکردی چندجانبه و توجه نظام‌مند به عوامل زیرساختی اقتصادی، اجتماعی، محیطی، و فرهنگی است. بر این اساس، راهکارهای این پژوهش، به‌منظور حل چالش‌های برآمده از قوانین حفاظتی هستند که باید در تطبیق با سایر راهکارهای زیرساختی اتخاذ گردند. علاوه بر این، چارچوب روش کار در این پژوهش می‌تواند در مطالعات پیش از طراحی سایر پروژه‌ها و همچنین به‌منظور ارزیابی و تدقیق قوانین میراثی استفاده شود. قابل ذکر است که نتایج این پژوهش در هر مرحله و با تعاریف جدید بین‌المللی قابل‌بازنگری و تکامل است.

صحیح و اصولی و درعین‌حال حفاظتی هموار کند. از آنجا که سه هدف حفظ یکپارچگی و انسجام محوطه تاریخی، به حداقل رساندن تأثیرات مستقیم بصری ساختارهای افزوده‌شده، و حفظ ارتباط ادراکی، عملکردی، فرهنگی، و تاریخی آثار محوطه از جمله اهداف پرتکرار و اصلی در تعریف حرایم منظری بسیاری از پروژه‌های طراحی در مجاورت محوطه‌های تاریخی به‌شمار می‌روند، راهکارهای طراحی برآمده از مطالعه نمونه‌های موردی، به‌منظور پاسخ‌گویی به این اهداف، می‌تواند به‌مثابه راهکارهایی پایه در سایر پروژه‌های مشابه و به‌طور خاص طراحی در حریم منظری قلعه اردشیر و

جدول ۱۰. راهکارهای طراحی به‌منظور حل چالش‌های کالبدی حفاظتی در راستای نیل به اهداف اصلی حرایم حفاظتی، تحقیق و تدوین: نگارندگان.

هدف	راهکار
حفظ یکپارچگی و انسجام محوطه تاریخی	طراحی تمام یا قسمتی از پروژه در زیر سطح زمین. استفاده از مصالح با رنگ متناسب با بستر سایت. چرخش در زاویه احجام تشکیل‌دهنده پروژه به‌منظور هماهنگی بیشتر با توپوگرافی محیط پیرامونی.
به حداقل رساندن تأثیرات مستقیم بصری ساختارهای افزوده‌شده	طراحی تمام یا قسمتی از پروژه در زیر سطح زمین. سامان‌دهی دیوها از طریق تأکید بر دیدهای خاص و یا تاریخی. استفاده از جداره‌های شفاف در قسمت‌هایی که ساخت‌وساز، دیده و چشم‌انداز را تحت تأثیر قرار می‌دهد.
حفظ ارتباط ادراکی، عملکردی، فرهنگی، و تاریخی آثار محوطه	بهبود ارتباط بصری از طریق ایجاد نقاط مرتفع بدون آسیب زدن به سایر دیدهای ارزشمند (پل‌های شفاف و ...). استفاده از طرح نورپردازی آبنیبه و مسیرهای منتهی به آن‌ها به گونه‌ای که ارتباط میان آثار در شب ملموس باشد. ایجاد مسیرهای دسترسی میان آثار ارزشمند به‌صورت مرتفع، هم‌سطح و یا زیر سطح زمین.

منابع و مآخذ

ابویی، رضا و نسیم جعفری قوام‌آبادی. «نما، سیمای بافت تاریخی و منظر فضای عمومی در قوانین ملی، ضوابط و مقررات محلی و وظایف مدیریت شهری». در معماری و شهرسازی ایران، ش ۸ (پاییز و زمستان ۱۳۹۳)، ص ۳۴-۴۹.

اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان کرمان. ضوابط و مقررات عرصه و عیان قلعه دختر، قلعه اردشیر و گنبد جبلیه، ۱۳۷۴.

پیرزاد، احمد و ساشا ریاحی‌مقدم. درآمدی بر روند مطالعه و حفاظت میراث معماری (بناها و بافت‌های فرهنگی، تاریخی. تهران: سروش دانش، ۱۳۹۴.

جوانمردی، کومار و بهمن احمدی و سیدعلیرضا هاشمی. «تحلیل موانع تحقق ضوابط ارتفاعی حریمی منظری در بافت‌های تاریخی». در اولین

همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، انجمن محیط زیست کومش، دانشگاه صنعت هوایی، ۱۳۹۲.

حناچی، پیروز و محمود پورسراجیان. احیای بافت شهری تاریخی با رویکرد مشارکت. مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۴.

خبرگزاری ایرنا. «دکل‌های مخابراتی بر فراز دو قلعه تاریخی کرمان». ۲۵ تیرماه ۱۳۹۳.

خبرگزاری ایسنا. «قلعه دختر» کرمان را پیر می‌کنند، شاید بمیرد...». شهریورماه ۱۳۹۷.

_____ . «روی بافت تاریخی کرمان برج می‌کارند!». ۳۱ تیرماه ۱۳۹۷.

تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی، ۱۳۹۷.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. طرح حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی- فرهنگی و توانمندسازی مالکان و بهره‌برداران بناهای تاریخی- فرهنگی. ۱۳۹۶.

وزارت راه و شهرسازی جمهوری اسلامی ایران. تصویب سند واحد ۱۳ بندی حفاظت از بافت‌های تاریخی- فرهنگی در شورای عالی شهرسازی و معماری ایران. ۱۳۹۶.

هژبری، علی. «داستان عرصه و حریم آثار باستانی چیست؟ قوانین بازنگری شوند». در *روزنامه فرهیختگان*، ۱۳۹۲.

Archdaily. Aloni/ decaARCHITECTURE (2010). Available at: <https://www.archdaily.com/45925/aloni-decaarchitecture> > ISSN 0719-8884 (Accessed: 6th September 2020).

_____. Archeopark Pavlov. 2016. Available at: <https://www.archdaily.com/795684/archeopark-pavlov-kvet-architects>.

_____. "Geoglifos of Pintados Visitor Center+ Aldo Testa". in Archdaily, 2014. Available at: https://www.archdaily.com/467535/geoglifos-of-pintados-visitor-center-william-obregon-aldo-i-testa?ad_medium=gallery. (Accessed: 6th September 2020)

_____. "Redesign of the Roman Quarry disposed Opera Festivals". in Archdaily, 2010. Available at: <https://www.archdaily.com/45692/redesign-of-the-roman-quarry-disposed-opera-festivals-alleswirdgut-architektur> (Accessed: 6th September 2020).

Buckley, S. "Museum Proposal Displays Floating Figurines in Corten Columns of Light". in Archdaily, 2017. Available at: <https://www.archdaily.com/884561/museum-proposal-displays-floating-figurines-in-corten-columns-of-light> (Accessed: 6th September 2020).

Charter A, *The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments*. 1931.

Committee of Historic Towns US (ICOMOS). *A Preservation Charter for the Historic Towns and Areas of the United State of America*. 1992.

Committees, I. XI. "AN DECLARATION ON THE CONSERVATION OF THE SETTING OF HERITAGE STRUCTURES". in SITES AND AREAS, 1-4, 2005.

Dreiseitl, R.S. "Lakeside Garden". in *Landezine*, 2019. Available at: <http://landezine.com/index.php/2019/07/lakeside-garden-by-ramboll-studio-dreiseitl/> (Accessed: 6th September 2020).

ICOMOS, A. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance 2013* (Australia ICOMOS Incorporated, 2013).

ICOMOS, U. *Charters for The Conservation of Historic Towns and Urban Areas, Washington Charter- 1987*. 1987.

شاه تیموری، یلدا و حامد مظاہریان. «رهنمودهای طراحی برای ساختارهای جدید در زمینه تاریخی». در *نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی*، دوره ۱۷، ش ۴ (زمستان ۱۳۹۱)، ص ۱-۱۵.

عباس‌زاده، مظفر و الهام میرزایی. «بازنگری در ضوابط حریم آثار تاریخی، تلاشی برای دستیابی به حفاظت و توسعه پایدار در بافت‌های تاریخی شهری». در *همایش ملی معماری پایدار و توسعه شهری*، شرکت سازه کویر، ۱۳۹۲.

کلانتری خلیل‌آباد، حسین. *مرمت بافت‌های تاریخی شهرها*. انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۹۰.

محمدمدادی، اصغر و محمدحسن محب‌علی. *دوازده درس مرمت*. مرکز Icomos. "The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites". in *Second International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, Venice, Italy, 1964*.

LANDEZINE. *UNESCO World Heritage Site Abbey Lorsch*. 2015. Available at: <http://www.landezine.com/index.php/2015/11/unesco-world-heritage-site-abbey-lorsch/>

LLONAZAMORA. "Three Projects for Machu Picchu". in *Landezine*, 2017. Available at: <http://landezine.com/index.php/2017/03/three-projects-for-machu-picchu/>. (Accessed: 6th September 2020)

Memorandum, Vienna. (UNESCO). *World Herit. Contemp. Archit. Hist. Urban Landscape*. Paris: World Herit. Cent, 20th May 2005.

Perrault, Dominique (Architecte). *GROUNDSCAPE DESIGN COMPETITION - 1st EDITION WINNERS*. 2019.

Rosenfield, Karissa. "BIG Reveals 20-Year Restoration Plan for Washington DC's Smithsonian Campus". in *Archdaily*, 2014. Available at: <https://www.archdaily.com/567471/big-reveals-20-year-restoration-plan-for-washington-dc-s-smithsonian-campus> (Accessed: 6th September 2020).

Taylor-Foster, J. "UNESCO Reveals Winning Scheme For The Bamiyan Cultural Centre In Afghanistan". in *Archdaily*, 2015. Available at: <https://www.archdaily.com/600403/unesco-reveals-winning-scheme-for-the-bamiyan-cultural-centre-in-afghanistan> (Accessed: 6th September 2020).

Turenscape. *Chengtoushan Archaeological Park*. 2018. Available at: <https://www.turenscape.com/en/project/detail/4643.html>.

Turenscape. *Quzhou Luming Park*. 2015. Available at: <https://www.turenscape.com/en/project/detail/4637.html>. (Accessed: 21st May 2019)

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), *International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM), I. C. on M. and S. (ICOMOS). the Nara Document on Authenticity* (1994). Nara Doc. Authent. 3 (1994).

www.benesse-artsite.jp Available at: <https://benesse-artsite.jp/en/art/chichu.html> (Accessed: 6th September 2020).